

“Mahcubiyet ve Haysiyet”

2 Ocak 2021, Etiler.

Kapı baca açık güneşleniyoruz.

Haziran başından itibaren 4 ay için
Finlandiya Arşipelinde serin ve sessiz
bir yazlık aramayı geçiriyorum aklımdan.
Veya Norveç’te.

Elimde, Norveçli bir yazarın, **Dag Solstad**’ın
Türkçe’ye “*Mahcubiyet ve Haysiyet*” adıyla
Banu Gürsaler Syvertsen tarafından çevrilmiş
bir romanı var.

Belki de o yüzden geçiyor bunlar aklımdan.
Güneşin parlaklığı okumamı engelliyor.

Eskiden kış ortasında böyle *havalara* sevinirdik.
Ama eskiden, yazın kavurucu güneşi altında
‘yanmak için’ saatlerce aptal aptal otururduk da.

O vakitler buna ‘*yazdan kalma gün*’ denirdi

‘**Kıyametin habercisi gün**’ olduğunu
henüz bilmiyorduk.

Son birkaç yılda,
özellikle *Korona* ortaya çıktıktan sonra,
gelecek’le ilgili kimi ipuçları da *epey* belirince,
bir *sınava* girer gibi,
kimimiz yazarak (*yazılı*), kimimiz konuşarak (*sözlü*)
hepimiz tarihteki yerimizi iyi kötü aldık.

Kimimiz öne attı kendini orada burada; *epey* iddialı.
Kimimiz kendince, sıradan bir fani olarak
anlamaya çalıştı başına geleni, yeri geldi tepki gösterdi.

Oslo'da Fagerborg Lisesi'nde
Norveç Dili ve Edebiyatı öğretmeni, romanın kahramanı.
Ellili yaşında, adı *Elias Rukla*.
Elias, hayatının hiçbir alanında ön plana çıkmamış,
herhangi bir şekilde üstünlük göstermek gibi
bir düşünceye hiç kapılmamış biri.

Sıradan bir Norveç vatandaşı.
İyi bir öğretmen.
Günlük gazeteleri takip ediyor. Kitap okuyor.
Televizyon seyrediyor, en önemlisi, *düşünüyor*.

Ve her gün lisedeki işine gidiyor.

Tüm bu rutinin içinde
diyalogsuzluktan, sevgisizlikten,
kültürel yozlaşmadan bunalan
ve bunlardan dolayı
"toplumun dışına düştüğünün"
ayrımına varan bu öğretmenin farkındalık öyküsü,
Kitabın konusu bu.

Sıradan bir günde, yıllardır hep yaptığı gibi,
sevdiği bir eseri (Henrik Ibsen'in "*Yaban Ördeği*"ni)
sınıfı doldurmuş *ilgisiz öğrencilerine*
heyecanla yorumlamaya başlıyor.

Ben Ibsen'in o oyunu görmedim, kitabını da okumadım,
O yüzden merak edip baktım.
Şöyle tanıtılmış:

"Yazarlık yaşamı boyunca
gerçeğin yılmaz savunucusu olmuş,
gerçekliği deşerek yaşamdaki yalanları
ortaya çıkarmaya kendini adanmış olan Ibsen,
bu oyununda kendisiyle çelişkiye düşme pahasına,
bazan 'yaşam yalanları'nın
yaşamda ayakta kalmak için gerekeceğini vurgulayarak

*"gerçeklik aşkına" yapılacak bağnazlıkların,
masum insanların kurban edilmesine yol
açabileceğini gösterir."*

O gün, *Elias*, hayatında derin izler bırakmış
bir dostluğun hatırasına dönecek,
evliliğini, kendisini ve içinde yaşadığı
toplumu sorgulayacaktır.

Emek Erez adlı genç bir eleştirmenin
(ne mutlu ki böyle genç insanlar da var),
o romanla ilgili yazdığı bir eleştiride
şu satırları okudum:

*"İnsan toplum içinde varlık gösterebilmek için
farklı maskeler takmak zorunda kalır.
Asıl aklından geçen ile dile gelen arasında genellikle fark vardır.
Çünkü özne, katıldığı grup içinde onaylanmak,
kendini oraya ait hissetmek ister.
Bu nedenle yaşam farklı benlik sunumlarıyla doludur..."*

*Elias'*ın öyküsü şöyle derlenmiş:

*"Kitap birey ve toplum arasındaki derin çelişkiyi gözler önüne seriyor.
Metin, kişisel yüzleşme, cesaret edilemeyen birey üzerinde bıraktığı etki,
olmak istenen ile olunan arasındaki çelişki ve istenen kişi olamayınca
başkasının gölgesinde bir yaşama mahkum olmak gibi temalar içeriyor."*

Biz tekrar 2020 ve öncesindeki birkaç yıla dönersek:

Artık kimin *neyi* alenen desteklediği,
ardına düştüğü fikirleri ve kendini nasıl adlandırdığı,
birer postula düzeyindeki o iri düşüncelerin altını
nasıl doldurmaya çalıştığı;
kimin ise, içinde o bakışla ilgili bazı *endişeler* sezdiği,
insanın gerçekliği ve varoluşuyla ilgili *zorlamalar* hissettiği
sorgulamayı seçtiği, hatta apaçık bazı şeylere *karşı* çıktığı;
kimin başta kendi özgürlüğü,
ne çok şeyden bir *çırpıda* vazgeçebileceği,

şıpın işi görüş değiştirdiği,
nelere ne kadar çabuk hazır olduęu:
kimin statüsünden vaz geçmemek,
konfor alanından çıkmamak için (zaten geçmişler ola!)
nelere sus pus kaldığı, belli ki kalacağı, katlanacağı,
kitlelerin sessiz sedasız nelere rıza gösterebildiği;
bilim'e sarılan kimilerin neyi ne kadar derin bildięi,
kimin de bilir miř gibi yapmakta
haysiyet bakımından bir mahzur görmediği, vd,
artık bir kenarda yazılı, kayıtlı.

Sıra, sınav sonuçlarının belli olacağı günlerde.

O günlerle ilgili bir tek şeyi řimdiden söyleyebilirim:

Kimse mahcup olmayacak.
Çünkü o devir bitti.

Ocak 2021

